

Motto: „Messziről homogénnek tűnhet a világ,
de közeletről sohasem ugyanaz a térkép és a táj.”
(Erling Kagge)

Maul-Link Dóra (szerk.): Tolna vármegye mezővárosai és községei 1828-ban

Forráskiadványok

(Fordította és a bevezetőt írta: Maul-Link Dóra)

Tolna vármegye mezővárosai 1828-ban

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Szekszárd, 2020. 138 p.
ISBN: 978-963-7230-33-2

Tolna vármegye községei 1828-ban I.

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Szekszárd, 2021. 180 p.
ISBN: 978-963-7230-34-9

Tolna vármegye községei 1828-ban II.

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Szekszárd, 2022. 176 p.
ISBN: 978-963-7230-36-3

Tolna vármegye községei 1828-ban III.

Magyar Nemzeti Levéltár Tolna Megyei Levéltára, Szekszárd, 2022. 176 p.
ISBN: 978-963-7230-36-3

Tolna megye történetének forrásait bemutató munka hosszú idő óta nem készült, így ezért is jelentős az, hogy Maul-Link Dóra főlevéltáros többéves munkával fordította le és dolgozta fel az 1828. évi országos összeírás Tolna vármegye 107 településére vonatkozó részeit e négy kötetben.

Történelmünk társadalmi-gazdasági jellemzőinek feltárásához, de egyéni kutatásokhoz is elengedhetetlenül fontos a különféle összeírások ismerete, vizsgálata. Az 1828. évi konskripció a reformkor egyik figyelemre méltó forrásanyaga, amelynek célja az adókiivetés újjászervezése volt. Az új összeírás felvételét elsősorban az tette szükségessé, hogy a 18. század második felében a kormányzat rendelkezésére álló adatok az adóalap megállapítására vonatkozóan a század végére elavultak, ez pedig folyamatos konfliktusokhoz, visszaélésekhez vezetett. A konskripció előkészítése joggal tűnik hosszadalmasnak az utókor számára, hiszen maga a kérdőív 1802 óta rendelkezésre állt, de az országgyűléseken zajló politikai csatározások során csak elodázní tudták a végrehajtási utasítás kiadását (ami 1827-ben történt), megakadályozni nem.

A feudális korszak ezen utolsó, nagy volumenű, szinte az egész országra kiterjedő összeírásáról Bottló Béla értekezik hosszabban (lásd: Bottló Béla: Az 1828. évi országos összeírás. A történeti statisztika forrásai. Szerk.: Kovacsics János. Bp., 1957. 242–272.), ő ismerteti az összeírás megszervezésének körülményeit, annak menetét, a számítások módszertanát, valamint a dokumentumok történeti-statisztikai értékét. Ezekről a kérdésekről az eltérő fókusz miatt Maul-Link Dóra kötetében részletesen nem esik említés, de a mezővárosok bemutatása előtti bevezető fejezet röviden tárgyalja a korszak adókivetési és összeírási gyakorlatát 1723-tól kezdődően. Ezenfelül summázza az 1828. évi összeírás végrehajtására vonatkozó utasítások legfontosabb pontjait, az összeíró bizottságok összetételét, és megnevezi a Tolna vármegyébe kinevezett Soós Sámuel táblabíró mint rendes és Freyreisen István táblabíró mint helyettes összeírót. A szerző bemutatja ezen túl a helyi bizottságokban tevékenykedő egyéb vagyoni és jogi helyzetű lakosok összességét is.

A kötetek belső felépítése azonos. Minden kötet bevezető fejezete röviden ismerteti az összeírás általános tartalmát, módszertanát és egyben tartalmi csomópontjait is. Ezek alapján a tabellák első részében a kézművesek számát, mesterségét és a tevékenységgel töltött éves időt kellett megadni. A második részben a mezőgazdaság korabeli ágazatainak bemutatása következik, végül a nádori összeírás lebonyolítását meghatározó utasítás 23. §-ának 14 pontjához fűzött, az adott településre vonatkozó megjegyzéseket rögzítették. Ezek az információk a földminőségre, a mezőgazdasági technológiák alkalmazására, valamint a kereskedelmi-közlekedési infrastruktúrára vonatkoznak. Fontos eleme a dokumentumoknak a települések bevételeire vonatkozó pont, valamint az összeírás eredeti céljainak megfelelően a települések által a katonaság részére biztosítandó katonatartási és lovas porciót jegyző pont. A szerző szintén a bevezetőben sorolja fel azokat a tudnivalókat, amelyek a forrásközlés módjára, a zárójelzésre, a helyesírási és nyelvhelyességi hibák kezelésére, a rövidítésekre, valamint a lábjegyzetben megjelenő információkra vonatkoznak.

A bevezető után a rövidítések jegyzéke, majd a kötetben előforduló mértékegységek ismertetése következik, aztán pedig a települési összeírásokat olvashatjuk. A köteteket az adózók személyére, az állatállományra, a földművelésre és a települések összes hasznára vonatkozó összesítő adatokat magukban foglaló táblázatok zárják. Így a könyvek szerkezete könnyen átlátható; praktikusán, gyorsan megtalálható bennük a keresett településre vonatkozó összeírás, és az összesítő táblázatok segítségével összehasonlítások is tehetők.

A kötetek fő része a településekre vonatkozó összeírásokat tartalmazza betűrendben. A mezővárosok számozatlan, önálló kötetében a 18, korabeli tolnai mezőváros adatai kaptak helyet. A községek esetében az első kötetben Agárdtól (Sióagárd) Izményig, a másodikban Kajdacstól Murgáig, a harmadikban Nagydorogtól Zombáig szerepelnek a települések, a bekötött eredeti összeírásnak megfelelően. Az egyes településekre vonatkozó latin nyelvű, kurzívval szedett szövegek után található a magyar fordítás. Az eredeti szövegben aláhúzással kiemelt, mintegy fejezetcímként szereplő kifejezések (pl. kézműves, szántó, rét stb.) és a számszerűsített összegek a könnyebb áttekinthetőség érdekében vastag kiemélést kaptak. Az iratban tett javításokról a lábjegyzetekben kapunk

információt. Ugyanitt találjuk az összesítésekre vonatkozó megjegyzéseket is, amelyek a részeredmények summázatának pontos vagy pontatlan mivoltát tartalmazzák.

A sorozatként is értelmezhető kötetek arculata majdnem egységes. A mezővárosok kötetén, klasszikusabb megjelenést kölcsönözve a munkának, egy dunaföldvári céhlevél fejlécének szürkeárnyalatú fotója szerepel, egységes halványsárga háttér előtt. A községeket tartalmazó kötetek borítói a Sárvíz szabályozási munkálatairól készült térképek különböző mértékben színezett részleteivel inkább modern vizuális élményt nyújtanak, amit az is erősít, hogy a térképrészletek körbefutnak az első és hátsó borítón, valamint a könyv gerincén is. A vármegye településeinek 1828-as összeírása eredetileg betűrendben, két kötetben található meg a Tolna Vármegyei Levéltárban. A feldolgozás során meg lehetett volna tartani akár ezt a felépítést is, de végül a kisebb lépések elvét követve az első kötetben a mezővárosok, a kisebb települések pedig az eredeti betűrendnek megfelelően a következő háromban jelentek meg. A koncepció előnye, hogy a keresett településre vonatkozó összeírás vizsgálatához nincs szükség egy több mint 600 oldalas kötetet forgatni, hanem elegendő egy rövidebb munkát áttekinteni.

Összegzésként elmondható, hogy Maul-Link Dóra kötetei nemcsak a Tolna vármegye történetét feldolgozó forrásközlő szakirodalom fontos elemei. Jelentőségét az 1828. évi összeírás online adatbázisa kapcsán is hangsúlyozhatjuk, amely a forrásközlés újgenerációs tagjaként mesterséges intelligenciával és közösségi összefogással támogatva jött létre és vált nyilvánosan elérhetővé 2022-ben. Az összeírás közzétételének két módja kiváló példa arra, hogy a levéltári iratok széles körű megismertetése érdekében élni kell a hagyományos tudásközvetítési lehetőségek mellett olyan új, innovatív módszerekkel, amelyek közelebb vihetik az információt a tudományos kutatókhoz és a laikusokhoz egyaránt. Az országos adatbázis és a megyei kötetek által feldolgozott forrás sajátos keverékét adja Tolna vármegye történeti irodalmának, lehetőséget biztosítva a kutatóknak arra, hogy ne csak az online adatbázis névtárát böngészve végezzenek családtörténeti kutatásokat, de a kiadványok segítségével jobban elmélyedhessenek a korabeli Tolna történetében. A Maul-Link Dóra által lefordított kiadványok legfőbb erénye egyértelműen az, hogy egy online elérhető országos adatbázis vármegyei vonatkozású adatait adják a kutató kezébe, segítve ezzel nemcsak a családtörténeti kutatásokat, de teljes és részletes képet is adnak a vármegye összes településének gazdasági viszonyairól.

A kötetek lektorálásáért köszönet illeti Hegedüs Zoltánt (MNL Győr-Moson-Sopron Vármegye Győri Levéltára), aki lelkiismeretesen segítette a fordító magas színvonalú munkáját, a borítóképekért pedig Vincze Andreát (MNL Tolna Vármegyei Levéltára). Az első két kötet a Pátria Nyomda Zrt. budapesti, a harmadik az OOK-Press Nyomda veszprémi, a negyedik pedig a Palatia Nyomda és Kiadó Kft. győri nyomdájában készült. A megjelenést a Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiuma támogatta.

Hecker Henrietta